

Môi trường chính trị ở biển Đông đang như đã thay đổi nhiều so với những thập kỷ 1980 và 1990 do nơi đây là khu vực tập trung xung đột và tranh chấp. Thúc đẩy, xung đột giữa Trung Quốc và Việt Nam năm 1988 trong đó 70 người Việt Nam thiệt mạng, và việc Trung Quốc chiếm đóng và xây dựng một số công trình ở đảo Vĩnh Khẩu của Philippines đang như đã trở thành “di sản” của thời kỳ trước. Xung đột những chỗ cho hợp tác, điển hình là việc Trung Quốc, Việt Nam và Philippines đã cùng tiến hành thám dò địa chấn ở khu vực thềm lục địa. Những liệu những tiến triển này có bền vững và lâu dài – hay chỉ mong manh và tạm thời? Bài này sẽ làm rõ diễn biến tình hình trong thời gian gần đây và dự xuất những bước đi tiếp theo.

Năm 2002, ASEAN và Trung Quốc ký một Tuyên bố chung x (dưới đây gọi tắt là Tuyên bố) trong đó cam kết “giới quyết các tranh chấp lãnh thổ và pháp lý thông qua các biện pháp hòa bình, không đe dọa sử dụng hoặc sử dụng vũ lực” và “hạn chế các hành vi có thể gây phức tạp thêm tình hình, leo thang tranh chấp, ảnh hưởng xấu đến hòa bình và ổn định”. Trung Quốc, Việt Nam và Philippines đã thông nhất một loạt các quy tắc chung song phương. Tất cả các bên tranh chấp đều mong muốn tạo ra một bộ quy tắc chung đã phụng chính thức và ràng buộc cao hơn về một pháp lý song việc này đang như vẫn ngoài tầm với, và ngay cả Tuyên bố trên cũng như nhiều lần bị các bên vi phạm. [2] Còn điểm tiêu cực là trong bối cảnh qua vẫn không có tiến triển gì. Chính bản chất “mềm” của Tuyên bố, không ràng buộc về một pháp lý – lý do để Tuyên bố này được thông qua – khiến việc nêu ra vẫn đã khó, chỉ cần nói đến khả năng gây áp lực với các bên tham gia ký kết để triển khai thực hiện thềm lục địa. Hơn nữa, Trung Quốc gần đây đã đưa ra một dự xuất khiến tiến trình này càng thêm đình trệ. Trung Quốc yêu cầu tổ chức hai cuộc họp trước hội nghị ASEAN – Trung Quốc, một cuộc họp giữa bên tranh chấp trong ASEAN (Brunei, Malaysia, Philippines và Việt Nam) và một cuộc giữa tất cả các thành viên ASEAN.

[3] Trung Quốc vẫn chống lại việc quốc tế hóa và khu vực hóa tranh chấp và luôn cố gắng ngăn chặn hoặc làm giảm sự đoàn kết của ASEAN. ASEAN đã phản đối dự xuất của Trung Quốc vì ASEAN mong muốn phát ngôn nhất và đứng trên tất cả cách tiếp cận. Trong năm Thái Lan làm chủ tịch ASEAN, vẫn dự biển Đông không phải là

một ưu tiên.

[4]

Song khi Việt Nam đem nhiệm vụ trí này vào tháng 1 tới, tranh chấp biên giới và cách tiếp cận đã phôi phôi có thể được nêu ra. Những vấn đề này sẽ nằm trong chương trình nghị sự của Hội nghị thường niên ASEAN vào tháng 4 và tháng 10 năm 2010 tại Hà Nội.

Dù vấp phải sai lầm, ở khu vực này, ít nhất trên biên, đã giảm bớt mức độ an ninh hóa, [5] do tác động “quyền lực mềm” của Trung Quốc đối với ASEAN, việc không phát hiện ra các mối đe dọa lớn, và sự khuyến khích hòng dân tộc chủ nghĩa. Những quan trọng nhất là sự xao lãng của Mỹ do phải chú tâm vào khu vực Trung Đông và “cuộc chiến chống khủng bố”, làm giảm bớt căng tranh Mỹ - Trung Đông Nam Á và biên giới. Trong bối cảnh phức tạp này cũng phải kể đến quá trình mở rộng, mạnh lên của ASEAN và sự thăng tiến ngày càng cao của ASEAN trong quan hệ với Trung Quốc. Song những nhân tố này có vẻ không bền vững, lâu dài và sẽ dần dần biến mất vì thế rất mong manh. Thế ra, Mỹ đang quan tâm trở lại đối với Trung Quốc và biên giới. Kết quả là một loạt động thái Mỹ - Trung đã xảy ra trong đó có vụ tàu Impeccable của Mỹ. [6]

Một số nhà phân tích cho rằng những tranh chấp gần đây giữa Trung - Mỹ về quyền tự do đi lại trên biên phận ảnh hưởng đến các rạn san hô của Bắc Kinh, phù hợp với nỗ lực hiện đại hóa hải quân và nhu cầu khai thác dầu lửa của nước này ở biên giới. [7] Những động thái trên của Trung Quốc còn hòng đến một loạt các cơ sở hải quân và điểm tập mở rộng ra đến quần đảo Trường Sa và việc chiếm hữu các rạn san hô quân và không quân theo điều kiện cho sự thăng tiến của Trung Quốc ở biên giới sau này. Một số học giả khác lại cho rằng Trung Quốc chỉ đang cố bêu vờ những tuyên bố hàng hải quan trọng khi vòng kiểm tra và ngăn chặn của Mỹ - Trung Quốc - ần ần. Cho đến nay thì phần lớn của Mỹ trước những hành động của Trung Quốc vẫn còn khá mờ mờ. Những điều này có thể khiến Trung Quốc ngày càng bêu dơ hơn. Thế thì, đã có những lợi ích riêng Trung Quốc đang dần xây dựng sân bay và cũng biên ở đảo Vành Khăn (Mischief Reef). [8] Tình hình còn bị quan trọng khi những “nhà ngoại giao trung gian” như Thượng nghị sĩ James Webb kêu gọi Mỹ cần phải can thiệp nhiều hơn để cân bằng với Trung Quốc ở khu vực này.

[9]

Tuyên bố này không giúp gì cho quan hệ Việt Nam – Trung Quốc.

Vì vậy, lo ngại về tính tiếp tục của dự án hy vọng. [10] Khuyến khích của thế giới hiện đại là thoát dần ra khỏi trật tự quốc gia – nhà nước Westphalia. Mô hình này sẽ hỗ trợ vai trò của chủ quyền và đặt trọng tâm vào an ninh chung, thành vọng chung, thể hiện qua các bộ quy tắc ứng xử, cùng chia sẻ tài nguyên và hợp tác bảo vệ môi trường. Đây chính là nguồn hy vọng.

Tuy nhiên những mâu thuẫn cơ bản về biển đảo, tài nguyên và không gian biển vẫn chưa được giải quyết. Năm 2007, nhiều sự kiện quốc tế xảy ra liên tiếp đã khiến các tranh chấp chủ quyền trên quần đảo Trường Sa bùng phát trở lại và trở thành tâm điểm chú ý. Những sự việc này bao gồm chuyển thêm hai tháng 3 của Thổ Nhĩ Kỳ Malaysia Abdullah Badawi đến đảo Hoa Lau (Swallow Reef) và việc ký thông qua Dự luật của Philippines của Tổng thống Gloria Arroyo, trong đó coi Trường Sa là một phần trong hệ thống các đảo của Philippines. Tuyên bố của Philippines đã vấp phải sự phản đối mạnh mẽ của Việt Nam, Trung Quốc, Đài Loan và Malaysia. [11] Trước đó, vào tháng 2/2007, chuyển thêm của người đứng đầu chính quyền Đài Loan Trần Thủy Bình đến đảo Ba Bình (Taiping Dao) cũng khiến Trung Quốc, Malaysia, Philippines và Việt Nam phản đối. Trong một động thái tích cực hơn, Trung Quốc và Việt Nam đã thỏa thuận giải quyết tranh chấp biển Đông một cách hòa bình thông qua các thỏa thuận tạm thời. [12] Những nhúng lỏi hòa hoãn này đã lấp đi lấp lỏi nhu cầu lớn và thực ra chỉ là hình thức, thực chất phải thể hiện qua hành động.

Người ta lo ngại rằng cạnh tranh gay gắt về năng lượng và nguồn tài nguyên cá sẽ làm trầm trọng hơn các tranh chấp này và châm ngòi cho chủ nghĩa dân tộc biển Đông. Áp lực càng tăng lên khi Trung Quốc và một số nước khác đã thành

công trong việc mở rộng khai thác các mỏ dầu khí ở vùng đáy sâu và các vựa dầu. [13]

Trung Quốc, Đài Loan, Philippines và Việt Nam đã ban hành một số luật trong nước sáp nhập những mỏ này vào lãnh thổ quốc gia và đưa vào nhóm thực của người dân rằng đây là lãnh thổ của nước họ và “bằng bất kỳ giá nào”. Trung Quốc đã cấm đánh bắt cá ở một số vùng trong biển Đông và thậm chí còn cho tàu tuần tra để bảo vệ nguồn tài nguyên thủy sản trong vùng đặc quyền kinh tế của những mỏ mà nước này tuyên bố chủ quyền.

[14]

Trung Quốc cũng phớt lờ việc Philippines cho khoan dầu ở Bãi Cỏ Rong (Reed Bank), khu vực được dự đoán có trữ lượng 96,28 tỷ m³ khí đốt và 450 triệu thùng dầu. Xu hướng này càng được củng cố thêm bởi những người rằng những nguồn tài nguyên của được phát hiện sẽ bị mất đi vĩnh viễn do nhân nhúng hoặc bị chủ quyền – đây còn gọi là “hạt chong Alaska”.

Tình hình càng phức tạp hơn với những tuyên bố về “thềm lục địa mở rộng” của Việt Nam, Malaysia và sự phớt lờ chính thức của Trung Quốc và Philippines. Phớt lờ của Trung Quốc một phần dựa trên yêu sách lịch sử “đường đứt khúc 9 đoạn” (đường lưỡi bò) của họ, có nghĩa là về mặt pháp lý Trung Quốc đã lui một bước thay vì tiến lên. Trái ngược lại, bằng việc tuyên bố thềm lục địa mở rộng, Việt Nam và Malaysia đã tiếp tục làm giảm khả năng tuyên bố chủ quyền của mình đối với một số vùng của quần đảo Trường Sa vì bản thân đảo cũng có vùng đặc quyền kinh tế và thềm lục địa riêng. [15] Những đường cơ sở không tuân theo Công ước Luật biển của Liên Hiệp Quốc năm 1982 cũng là một vấn đề khác cần phải giải quyết dứt khoát là khi yêu sách các vùng biển xung quanh các đảo bị rút bỏ, thay vào đó là yêu sách đối với chính các đảo. Gây tranh cãi nhiều nhất vẫn là đường cơ sở của Malaysia phía ngoài Sabah, đường cơ sở của Việt Nam ở biển phía Nam và những đường bao quanh quần đảo Hoàng Sa. Nhìn chung, có một số “đường đứt vụn quan trọng” [16] và những hành động phát sinh đều có tác động tích cực lên tiêu cực. Vì vậy nên tình hình vựa mở rộng, vựa khó giải quyết, lại khó giải quyết.

Người ta vẫn chưa biết chắc chắn ý đồ của Trung Quốc. Gần đây, Trung Quốc đã phớt lờ kế hoạch Việt Nam hợp tác với một công ty khai thác dầu khí Anh quốc

xây dựng một đường ống dẫn dầu qua các vùng thềm lục địa mà Việt Nam đòi hỏi 230 dặm. Những mặt mặt của đường kút nối là những mặt gần bờ vịnh đã sản xuất khí đốt và được vận chuyển vào đất liền bằng hệ thống ống dẫn hiện tại. Trong khi phân đội, Trung Quốc đã cho thấy sản sàng quay lại với yêu sách của từng gây tranh cãi về pháp lý đội với gần như toàn bộ biển Đông và cả luồn đi qua dân tộc chợ nghợa đi cùng với tuyên bố này. Những phát ngôn Bộ Ngoại giao Trung Quốc, Qin Gang, đã nói: “bất kể hành động đơn phương của quốc gia nào trong vùng biển này đều xâm phạm đến chủ quyền, quyền chủ quyền và quyền lãnh thổ của Trung Quốc”. Hơn nữa, theo Qin, hành động của Việt Nam “đi ngược lại với sự đồng thuận quan trọng giữa lãnh đạo hai nước và vịnh biển.” [17] Hai nước đã đặt được những tiến bộ đang kể trong việc phân định vùng chung liên trong vịnh Bắc Bộ và những ta đã hy vọng rằng giới pháp sáng tạo ở đây sẽ có tác động đẩy lùi những xung đột của hai nước ở biển Đông. Tuy nhiên, quan hệ Việt Nam – Trung Quốc vẫn gặp nhiều khó khăn. Hơn nữa, một số người Việt Nam có khuynh hướng dân tộc chợ nghợa của cho rằng giới lãnh đạo Việt Nam vẫn còn quá phụ thuộc Trung Quốc trong những vấn đề biển đảo và rất ít các cuộc phân đội chung Trung Quốc được tổ chức ở Việt Nam. [18]

Hơn nữa, nhiều người cho rằng những cuộc khảo sát chung giữa Trung Quốc, Việt Nam và Philippines có được một phần là do hành động “bán rẻ” của Philippines. Có thể những mặt tiêu chính trị cao hơn là nguyên nhân khiến Philippines sản sàng chấp nhận tham gia khảo sát chung trên một số vùng thềm lục địa pháp lý của Philippines, mà cả Trung Quốc và Việt Nam đều không màng tới. Những làm như vậy thực là Philippines đã tạo điều kiện cho Trung Quốc và Việt Nam mặt rằng yêu sách chủ quyền của mình đến những khu vực đó của biển Đông. Dù sao đi nữa, thợa thuận đã hết hơn vào tháng 7/2008 và vẫn chợa được gia hơn do vẫn để chính trị nối bộ của Philippines. Philippines đang cân nhắc liệu có nên mở rộng và cấp những quyền trong khu vực cho một công ty của Mỹ. [19] Điều này chợc chợn sẽ vợp phần sẽ phân đội của Trung Quốc và Việt Nam.

Một vấn đề khó khăn khác chợc chợn không thể bỏ qua đó là yêu sách của Đài Loan đội với khu vực và vị trí chiếm đóng đảo Itu Aba, dài khoảng 0,5 km, đảo liên nhất trong quần đảo Trường Sa. Thực ra, vị trí Đài Loan xây dựng một sân bay quân sự trên đảo này chợc chợn sẽ làm gia tăng căng thẳng. Dù chuyển thợm của Trung Thợy Biên vào ngày 2/2/2009 khiến xung đột leo thang song tuyên bố của ông về một “Sáng kiến Trường Sa” đặt vấn đề bỏ về môi trường lên trên phát triển là một bước đi rất quan trọng và đúng hướng.

Vớ y tợ t cớ nhợng đớ kiớ n trờn sớ tác đợng nhợ thợ nào đợn tình hình phợc tợp hiớ n nay? Tan Sri Noordin Sopiee, mợ t trong nhợng hợc giợ hàng đợu cớ a Chờu Á, tợng nớ: “hỡ cớ gợng tợo ra hòa bình khi cờn cớ hòa bình”. [20] Ý nghợa cớ a câu nớ này vớ i tranh chợp biớ n Ớng: đớ là khi cợng thợng giợm đớ – dù vì lý do gớ – các bên cớ n phợi cớ gợng đờm phán tợo ra và bợo vớ mợ t mợng lợ i các cam kợ t hợ p tác và thợa thuợ n. Ớây khờng chợ vì lợ i ích cớ a các bên trong tranh chợp vớ i Trung Quợc mà cờn vì chính lợ i ích cớ a Trung Quợc. Vớ c Trung Quợc tham gia Hiợp ỚỚc Thân thiớ n và Hợ p tác là hợ p lý và cợng cớ tớch chính đớng vớ sớ hiớ n đớ n cớ a Trung Quợc Ớ biớ n Ớng.

Trờn thợc tợ, cớ thợ triớ n khai ngay mợ t sớ bợ c đớ cớ thợ. Các bên nờn xỡy đợng mợ t hợ thợng cớ nh báo sớ m “đợa trờn các cớ chợ hiớ n hành đợ tránh xợ y ra hoợc leo thang xung đợ t” nhợ đỡ thợa thuợ n trong “kợ hoợch hòa bình” vớo thớng 3. [21] Các bên cớ thợ chính thợc hớa Bợ quy tợc Ớng xợ cho biớ n Ớng và tuờn thợ nớ. Hợ cợng nờn tợ bợ nhợng luợ n đớu dờn tợc chợ nghợa và các yờu sớch vớ đợ đợng cớ sớ khờng cớ cớ n cớ phớp lý. Các bên cờn cớ thợ xỡy đợng mợ t mợng lợ i các thợa thuợ n hợ p tác hiợu quợ vớ bợo vớ mớ i trợ đợng biớ n, nghiờn cợu khoa hợc hàng hợ i, an toờn hàng hợ i, tìm kiợ m và cợu nớ n. Cờng viờn Hàng hợ i Quợc gia đợo Hoàng Sa mợ i đợ c Ớài Loan thờng báo gợ n đỡy cớ thợ xem là mợ t mớ hình hợ p tác cho nhợng cờng viờn tợ đợng tợ trong quợ n đợo Trợ đợng Sa. Phợ i bợo đợ m khờng cớ mợ t thợa thuợ n nờo đợ đợa đợ n lợ p trợ đợng hiớ n tợ i cớ a các bên và trong đớ cớ thợ cớ mợ t đớu khoợ n khợng đợ nh rợng nhợng thợa thuợ n hợ p tác này khờng làm tợ n hợ i đợ n chợ quyợ n và các tuyờn bợ phớp lý.

Bài hợc cớ bợ n luờn rớ rờng – chợ m rỡ và chợc chợ n khiớ n hy vợng chiớ n thợng sớ hỡ. Nhợ n nợ i và kiờn trớ là nhợng thờng tợ cớ n thiợ t. Ớây phợ i là mợ t quá trớnh tợng bợ c xỡy đợng nờn các thợa thuợ n hợ p tác hiợu quợ, đợ cuợ i cùng tợo nờn mợ t mợng lợ i cam kợ t mà nợu khờng tuờn theo các cam kợ t các bên sớ phợ i trợ

giá là rất đắt.

Còn để tìm ra một giải pháp toàn diện cho tranh chấp biển Đông, nếu có, sẽ một rất nhiều thời gian. Một vấn đề thường mong muốn cho được báo và bằng một lập luận rằng có thể bắt ra bắt kể lúc nào khi quan hệ các bên đi xuống hoặc khi các công quốc khu vực thao túng sẽ là một cần ác mộng mà không một bên nào muốn lập lại. Noordin đã nói “lúc có thể tạo ra hòa bình là lúc đang có hòa bình.” Thời điểm đó chính là bây giờ. Cánh cửa cơ hội đang khép dần lại.

Mark J. Valencia, Chuyên gia phân tích chính sách biển, Trung tâm Đông Tây, Hawaii, Mỹ

[Download bản PDF](#)

[1] Đây là bài copy nhợt và mở rộng từ
Sea disputes,
Newsletter

Mark J. Valencia, Whither the South China
Maritime Institute of Malaysia

[2] *Asia Times*, 26 March 2009; DPA, Vietnam criticizes Chinese fishing bans in the South China Sea, *Monsters and Critics*, 18 May 2009; Philippines seeks to improve Spratly structures, *Reuter*, 20 May 2009.

[3] China is searching for new ASEAN strategies, *The Nation*, Opinion, 19 October 2009.

[4] Stephanie Ho, Beijing: South China Sea territorial disputes not on ASEAN agenda, *VOA News*, 21 October 2009.

[5] Ralf Emmers, personal communication.

[6] Mark J. Valencia, Not an impeccable argument, Napsnet, *Policy Forum Online*, 9-026A, 1 April 2009.

The U.S. does not take a position on the sovereignty claims but does insist on a rather broad right of freedom of navigation.

During the Clinton administration it also stated that it would like to see the disputes resolved peacefully and in accordance with international law.

[7] Micah Springut, Managing China's growing assertiveness in the South China Sea, *World Politics Review*, 27 July 2009.

[8] China making move in Spratlys, *guampdn.com*, 15 July 2009.

[9] Steinglas, In Vietnam, Webb says US must 'balance' China, *VOA News*, 19 August 2009.

[10] I attribute the phrase to former CINCPAC Admiral Larson who used it in this context.

[11] Vietnam asks for restraint in East Sea islands, *Thanh Nien News*, 8 February 2009; Dave-Dizon, China hits out at RP baselines bill on Spratly claims, 18 February 2009.

[12] China, Vietnam hold talks on South China Sea issue, *Xinhuanet.com*, 13 August 2009.

[13] Asia Times, supra n. 2

[14] China defends Spratlys sea patrol, *APF*, 16 March 2009.

[15] Sam Bateman and Clive Schofield, Outer Shelf claims in the South China Sea: new dimension to old disputes, RSIS.C65-2009, 1 July 2009.

[16] Geoffrey Till, personal communication.

[17] China reiterates sovereignty over islands in South China Sea, www.xinhuanet.com, 3 February 2007; Taiwan followed suit.

MOFA reaffirms sovereignty over Spratly's in South China Sea, 4 February, www.etaiwannews.com, 2 Weds, 2009.

[18] Nga Pham, Vietnam paper banned over China, *BBCNEWS*, 15 April 2009.

[19] Euan Paulo C. Anonuevo, Govt mulls fate of Sampaguita find, *Manila Times*, 12 October 2009; FM: Philippine gov't willing to pursue joint marine exploration in South china Sea, *Xinhua*, 23 December 2008.

[20] Personal communication.

[21] Asia Times, supra, n. 2.